

ORHAN VELİ KANIK'IN
ŞİİRLERİNDE "SU"

WATER IN ORHAN VELİ KANIK'S
POEMS

Prof. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Dr. Eyyüp GÜNEŞ

Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mezunu. egunes02@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: ijof.937289
Yükleme Tarihi: 14.06.2021
Kabul Tarihi: 16.06.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.06.2021
Sayı: 5
Sayfa: 1-14

Article Information: Research Article
DOI: ijof.937289
Received Date: 14.06.2021
Accepted Date: 16.06.2021
Date Published: 30.06.2021
Volume: 5
Page: 1-14

Bu makalenin hazırlanmasında yararlanılan kaynak: Eyyüp Güneş, Garip Şiirinde Gerçekliğin Temsili. Doktora Tezi, Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman, 2021.

Atıf / Citation

Karabulut, M. ve Güneş, E. (2021). Orhan Veli Kanık'ın Şiirlerinde "Su". *International Journal of Filologia*, 4 (5), 1-14.

Karabulut, M. ve Güneş, E. (2021). Water in Orhan Veli Kanık's Poems. *International Journal of Filologia*, 4 (5), 1-14.

Prof. Dr. Mustafa KARABULUT – Dr. Eyyüp GÜNEŞ

ORHAN VELİ KANIK'IN ŞİİRLERİNDE “SU”

Water in Orhan Veli Kanık's Poems

ÖZ

Su; kültür tarihinde, sanatta ve edebiyatta sıkça işlenmiş, üzerine eserler yazılmış bir metafordur. Şiirlerde önemli bir imge olarak kullanılan su, Türk edebiyatında destan döneminden, günümüze kadar her dönemde karşımıza çıkar. Orhan Veli Kanık'ın eserlerinde su, deniz ve denize ait unsurlar birçok şiirinin ana motifi olarak kullanılır. Şairin hayatı da tıpkı su gibi başıboş, derbeder, alçalıp yükselen bir görüntüye sahiptir. Orhan Veli şiirlerinde su; yeni, farklı kullanımlarla işlenir. Su, deniz ve denize ait unsurlar Orhan Veli için oldukça önemlidir, şairin huzur bulduğu, mutlu olduğu yerler olarak deniz kıyıları birçok şiirde karşımıza çıkar. Bununla birlikte su ve deniz sesini Orhan Veli'nin dizlerinde sıkça duyarız, su sesi insana huzur veren yönüyle şairin psikolojisi üzerinde oldukça etkilidir. Su, Orhan Veli'nin şiirlerinde günlük hayatın gerçekliği içerisinde, çağrışımsal gücüyle ve psikanalitik açıdan farklı katmanlarda karşımıza çıkar.

Anahtar Kelimeler: Orhan Veli Kanık, Garip Şiir Akımı, Su..

ABSTRACT

Water; it is a metaphor that has been frequently processed and written on works in cultural history, art and literature. Water, which is used as an important image in poems, appears in Turkish literature in every period from the epic period to the present day. Water, sea and elements of sea, are used as the main motif of many of his poems in Orhan Veli Kanık's works. The life of the poet, has been an stray, unsteady, falling and rising image as water. Water appears with new and different uses in Orhan Veli's poems. Water, sea and its elements have been so significant for Orhan Veli that shores emerged as a place poet finds peace and bills in many poems. However, we often hear the water, gives peace, has been effective on poet's psychology. In Orhan Veli's poems, water appears in the reality of daily life, with its associative power and psychoanalytic aspects, in different layers.

Key Words: Orhan Veli Kanık, The Garip Poetic Movement, Water.

Giriş

Su, canlıların hayatında büyük öneme sahip olan, hayatın devamını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Su, 'Anâsır-ı Erbaa' (ateş, hava, su, toprak) unsurları arasında yer alır. "Su kökeninde şereflendirildiği eski ayrıcalığı sayesinde, bu amaçla Tanrıya yakarılması halinde kutsama özelliğine sahip kılınmıştır." (Eliade, 1992: 184). Bu yönüyle inanç sisteminde, dinler tarihinde de önemli bir yere sahiptir. Bütün semavi dinlerde ilahi söyleme konu olmuştur.

Batıl inançlardan, ritüellere; dini kaynaklardan büyüye kadar birçok yerde görülen su, imge olarak da birçok yapıtta kullanılmıştır. Yaşamın merkezinde yer alan su, sanatın ve edebiyatın malzemesi olmuş birçok yönüyle sanat eserlerine konu edilmiştir. Mitolojik dönemlerden, günümüze kadar süren bu konu, farklı özelliklerle karşımıza çıkar. 'Su'yu konu edinen destanlar birçok milletin kültürel kimliğinde vazgeçilmez bir unsur olarak işlenmiştir.

Türk edebiyatında da 'su' destan döneminden başlayarak günümüze kadar yoğun bir şekilde edebî eserlerin öznesi olmuştur. Su; destan, mitoloji, şiir, hikâye, dini eserlerin birçoğunda kutsal bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Sözlü dönem eserlerine bakıldığında Türklerde suyun kutsiyeti vardır: "Yer-su'nun bir parçası olan su ve onun çevresinde şekillenen 'su kültü' Türklerin tabiat kültürleri içerisinde 'yer' ile ilk sırada değerlendirilir. Suyun kutsal olarak algılanmasının arka planında makro ve mikro-kozmosun su ile başlayıp, yine su ile sona ermesi yatmaktadır" (Türkan, 2012: 135).

Su, mitolojilerde de sıkça geçen temel bir varlıktır. "Su, var oluş kaynaklarından biri olması dolayısıyla insanoğlunun hayatını doğrudan ilgilendiren bir unsurdur. Yaratılış Destanı'nda göğün yerin olmadığı sonsuz deniz bulunmaktadır. Ak-Ana, Ülgen'e yaratma ilhamı verirken her yer sularla kaplıdır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan ava gittiğinde göl ortasında ağacın kabuğunda yalnız başına oturan çok güzel bir kız görmesi ve onunla evlenmesinde su ve ağaç motifleri ön plana çıkar" (Karabulut, 2015: 16).

Destan döneminde su farklı şekillerde karşımıza çıkar: "Su, var oluş kaynaklarından biri olması dolayısıyla insanoğlunun hayatını doğrudan ilgilendiren bir unsurdur. Yaratılış Destanı'nda göğün yerin olmadığı sonsuz deniz bulunmaktadır. Ak-Ana, Ülgen'e yaratma ilhamı verirken her yer sularla kaplıdır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan ava gittiğinde göl ortasında ağacın kabuğunda yalnız başına oturan çok güzel bir kız görmesi ve onunla evlenmesinde su ve ağaç motifleri ön plana çıkar" (Karabulut, 2015: 67). Şiirlerde su; 'ab', 'ma'; bazı örneklerde ise Arapça 'ma' kelimesinin çoğulu olan 'miyah' şeklinde karşımıza çıkar. Görünümleri ise 'havuz', 'göl', 'dere', 'nehir'; birkaç örnekte ise 'deniz'dir.

Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Ömer Bedrettin Uşaklı, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek, İlhan Berk, Nâzım Hikmet Ran, Sezai Karakoç ve Nurullah Genç gibi birçok şair suyu doğrudan eserlerine konu edinmiştir. "Su, gerçekte tabiatta bulunan ve sadece insanın değil, bütün canlıların hayat kaynaklarından biridir. Şair, tabiatı; tabiatın özüne inerek anlatır. Şair, akıldan üstün bir meleke olan imgelemi ile görünen varlığın altında yatan öze kadar sızmayı başarır" (Moran, 2010: 277). Tabiatın, dolayısıyla su imgesinin farklı kullanımları Türk şiirinde çokça karşımıza çıkar.

Şiir olsun nesir olsun yazma, dile getirme eylemi sanatçıdan sanatçıya farklılık gösterir. Çünkü her sanatçının kendine özgü anlatım tarzı, yani üslubu vardır. "Kelimeler, ifadeler başka başka olsa da bu tanımların birçoğunda yazmanın sanatçının benine kapılar aralayan bir tutku olduğu fikrine ulaşılabilir" (Türk, 1407). Kendine has bir ifade tarzına sahip olan ve Türk şiirinde yeni bir ses olan şairlerden biri de Orhan Veli Kanık'tır. O, Garip şiirinin kurucusu olmakla beraber, öncü yönüyle de adından söz ettirmiştir. Kanık, şiirlerinde birçok varlıkla beraber, 'su'ya da geniş yer verir.

Orhan Veli Şiirinde Su

Garip şiirinde 'su', önemli yer tutar. Bu akımın şairleri önceleri genel olarak "ortak hareket ederler" (Sazyek, 2006: 62), ancak Orhan Veli'nin ölümünden sonra diğerleri şiir çizgilerini değiştirirler. Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat, 'su' sözcüğünü temel anlamıyla beraber farklı bağlamlarda da irdelerler. Su, Garip şiirinde genel olarak imge olmaktan ziyade gerçek anlamıyla kullanılır. Şairler, su sözcüğünü doğrudan ifade etmedikleri yerlerde ise deniz ve nehir gibi kelimeleri kullanırlar. Su ifadesi, kadim şiir geleneğimizin önemli bir sözcüğü olarak Garip şiirinde bu güçlü derinlikli kullanımından sıyrılır.

Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde su ve deniz ifadeleri önemli yer tutar. Garip akımının diğer şairleri gibi Kanık da hayatını başıboş akan avare suya benzetir. (Karabulut, 2015: 80). Su, onun şiirlerinde mizacının ve üslubunun adeta bir parçasıdır. "O, hayatta su gibi, derbeder, başıboş, âvâre akıp gitmiştir... Orhan Veli'de su, Tanpınar'da olduğu gibi derinliği ve parlıltısı ile değil, akıcılık ve berraklığı ile gözükür. Onun şiirleri derin değil; açık, sade ve tabiidir. Üslubunun çıplak oluşunu yine suyun tesiri ile izah edebiliriz... Üslûbunda suyun çıplaklığı vardır" (Kaplan, 1990: 120).

Orhan Veli'nin bestelenen şiirlerinden biri olan "Hürriyete Doğru" adlı şiirde şair; insanlara yelken, dümen, su ol diye seslenir. Su olmak ifadesi derin göndermeler içerir, su birçok özelliği ile adeta insanoğluna ders verir. Su, bir yerden akarken önüne çıkan engelle savaştırmaz; daha kolay, basit bir yön bularak yoluna devam eder, insan da kendisini hedeflerinden alıkoyan, enerjisini tüketen engellere takılıp kalmamalıdır. Şayet suyun önüne konulan engel büyük ve yön değiştirmeye müsait değilse bu kez su yeni bir çözümle sorunu aşar: Birikerek engelin üstünden taşarak

yoluna devam eder, bu özelliği birlik ve beraberliğe bir atıf olarak değerlendirebiliriz. Su engeli aşamamışsa bu kez sürekliliğini ortaya koyarak sabır, göndermesi ile adım adım yavaş yavaş engeli, taşı, kayayı deler. Su gibi olmak kültürümüzde temiz ve pak olmayı da çağırıştırır (su gibi sürekli ak). Su değişim anlamına da gelir: Şartlara göre buz olur, buhar olur, sıvı olur, kar olur, bulut olur sürekli bir değişim içindedir su. Şair doğaya ve yaşama uyum sağlama noktasında su ol der. Su şeffaf olması yönüyle de insanlara görüldüğü gibi olmayı öğütler, su yaşam kaynağıdır gittiği her yere ağaç, çiçek, hayvan, börtü, böcek olarak yaşam verir. Bu yönüyle su olmak insana ve yaşama dair birçok doğru davranış biçimini salık verir. Orhan Veli, şiirin son bölümündeki "su ol" ifadesi ile insanlara su üzerinden mesajlar verir.

Denize açılmak; yelken, dümen, su olmak insanı bulunduğu sıkıcı gerçeklikten uzaklaştırıp özgürleştirecektir:

"Gün doğmadan,

Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.

Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,

İçinde bir iş görmenin saadeti,

Gideceksin

Gideceksin ırpları çalkantısında.

Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;

Sevineceksin.

Ağları silkeledikçe

Deniz gelecek eline pul pul;

Görmüyor musun, her yanda hürriyet;

Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;

Git gidebildiğin yere" (Kanık, 2001: 67)

Orhan Veli, "Altındağ" isimli popüler şiirinde hamam sahnesini anlatırken su sözcüğüne de yer verir. Şiirde geçen lağımıcı ve karısı hayallerinde hamama gidip su dökmeyi zenginlik alameti olarak tasvir eder. Su, burada temizlenme aracı olarak kullanılır:

"Uzanır yatar göbek taşına;

Tellaklar gelip dizilir yanı başına.

Biri su döker,

Biri sabunlar" (Kanık, 2001: 41)

"Sucunun Türküsü" adlı şiirde Orhan Veli, eşiği ile su satan bir sucunun günlük rutinini anlatır. Şair, bu şiirde eşiği ile su satan bir sucu ile özdeşleşir. Su, şiirde hayati bir unsur olarak, cana can katma ifadesi ile dile getirilir. Su satarak geçimini sağlamasını, ailesinin iâşesini kazanmasını suyun hayati önemine ikinci bir atıftır. Şiirde su günlük hayattaki gerçek anlamı ile kullanılır:

"Su taşırım, eşiğim önümde;

Deh, eşiğim, deh!

Bin kişinin canına can katar günde;

...

O su taşır, bana yağ bal,

Karıma süt olur

Çamurlu su, içene afiyet olur.

Günde yüz hane, bin nüfus" (Kanık, 2001: 62)

Yukarıdaki şiirde geçen "çamurlu su" ifadesinde menfi bir durum söz konusudur. Şair, "içene afiyet olur" derken ironi yapmaktadır. Burada yaşamın farklı bir yönüne, sosyal bir soruna da gönderme yer almaktadır.

Orhan Veli'nin hayat pahalılığını ironik bir üslupla eleştirdiği "Bedava" adlı şiirde acı suyun bedava olduğu söylenir. Şair, acı sıfatı ile hayata dair olumsuz eleştirisini sürdürür. Ekmeğin, peynirin, hayatın ne kadar pahalı ve geçimin ne kadar zor olduğunu sadece acı suyun bedava olduğunu söyleyerek dile getirir. Şiirde su sözcüğü, çağrışımsal ve gerçek anlamda karşımıza çıkar:

"Camekânlar bedava;

Peynir ekmek değil ama

Acı su bedava;

Kelle fiyatına hürriyet" (Kanık, 2001: 73)

"Oaristys" adlı şiirde Orhan Veli, "su" ve "deniz" ifadelerini kullanır. "Şiirde suyun anlam kazanması şairin bu kavrama yüklediği anlamlarla bağlantılıdır" (Doğramacıoğlu, 2012: 1040). Şair; "oynadığımız sular" ifadesi ile çocukluk yıllarına, hatıralarına gider. Su, şair için önemli bir güce sahiptir, onu geçmişe götürür. Çocukluk döneminde oynanan oyunlar asla unutulmazlar, şairin gerçek anlamda kullandığı su oyunları da bunlardan biridir. Deniz; şaire hayallerini getiren olağanüstü bir güce sahiptir, aynı zamanda denize ait kıyı cennete kadar gider. Şairin ruh hali için su ve deniz oldukça önemlidir:

"Yatağıma sıcaklığını getiren rüya.

Denizlerde onunla yaşadığım dünya

Ve ey ufku beyaz cennetlere giden kıyı

Ey tahta perdenin üzerinden aşan hatmi

Ve havaları seslerimizle dolu bahar,

Koştuğumuz yollar, oynadığımız sular” (Kanık, 2001: 79)

Orhan Veli, “Son Türkü” adlı şiirde ölüm izleğini merkeze alır. Garip akımı, insanı ve onun yaşantısını farklı bir gerçeklikle şiirlerinin odak noktasına koymuştur. Özellikle Orhan Veli Kanık, kendi şiirlerinde de bu temayı merkeze oturtmuştur. Onun ilk şiirlerinde ölüm teması ele alınmış ancak bu ölüm teması insan yaşamı ile zıt gibi görünse de yaşam ile iç içe ve yaşamın olağan akışı içinde sunulmuştur (Sazyek, 2006: 211). Ölümün ayrılık oluşu onu, insanlar tarafından zor ve çekilmez kılmıştır. Ölümün yaşadığımız fiziksel dünyadan bir ayrılış olarak nitelendirilmesinin iki işlevi olduğu söylenebilir: Burada ölüm, sevenlerin birebirinden ayrılışını her ne kadar simgelese de aynı zamanda diğer dünyada tekrara buluşma için bir başlangıç noktası olarak görülür. Bu noktada düşünüldüğü zaman ölümün katlanılabilir bir şey olduğu da düşünülebilir. Vaktin geldiğini ‘sular çekilmeye başladı köklerde’ ifadesi ile dile getirir. Şiir ölümü, ölüme yaklaşma psikolojisini anlatarak şairin hayata dair pişmanlıklarını ve son isteklerini merkeze alır. Suyun köklerde çekilmesi yaşamın yavaş yavaş sona erdiğini, ölüm saatinin yaklaştığını ifade etmek için kullanılır. Şiirde “bilezik, saat, kervan, su, kök, kan, güneş, türkü” sözcükleri imgesel bağlamda ele alınmıştır. Şair, bu şiirde su sözcüğünü metaforik bir boyutta irdeler:

“Kaybolmak üzere suya düşen bilezik;

Bak, bütün kırışıklar silindi sudan.

Son saatimde mi uyandım uykudan,

Neden boş geçen yıllardan içim ezik?

Durdu beni ölüme götüren kervan.

Eski bir şarkı söyleniyor rüzgârda.

Duydum ki sevmeyi bilen dudaklarda

Benim ilahilerim hâlâ okunan.

Sevdiğim, ellerime dokunaraktan

Beni çağıran bir eda var sesinde.

Bu muydu insanlara son nefesinde

Görüneceğinden bahsedilen şeytan?

Sular çekilmeye başladı köklerde

Isınmaz mı acaba ellerimde kan?

Ah! Ne olur bütün güneşler batmadan

Bir türkü daha söyleyeyim bu yerde” (Kanık, 2001: 84)

“Güneş” adlı şiirde şair, ruh halini soyut imajlar çizerek dile getirir. Korku ve vehimlerin kendisini sardığını dile getirerek suyu kişileştirip suyun ağzını açtığını ve kendisini beklediğini söyler. Suların şairi yutarak sonsuzluğa götüreceği düşüncesi, su ve deniz çağrışımı üzerinden ortaya çıkar:

“Ah aydınlıklardan uzaktayım

Kafamda o dağılmayan sükûn.

Ölmedim lâkin yaşamaktayım

Dinle bak: vurmada nabzı ruhun.

Yarasalar duyurmada bana

Kanatlarının ihtizazını.

Şimdi hep korkular benden yana

Bekliyor sular, açmış ağzını” (Kanık, 2001: 92)

Orhan Veli “Efsane” adlı şiirde Ahmet Haşim’e nazire yapar, geceleri suların sabaha kadar çağladığını, gürültü ile suların çalkalandığını anlatır. Suların çalkalanıp çağlaması yaşama dair hareketliliği, devinim içinde olmayı çağırır. Sular sözcüğü deniz ve dalga sözcüğü yerine kullanılmıştır:

“Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı

Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı

...

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı

Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı” (Kanık, 2001: 103)

“Denizi Özleyenler İçin” adlı şiirde Orhan Veli denizi tasvir ederek suların yeşili, göklerin mavisi diyerek tabloyu tasvir eder. Şair şiir boyunca denize ve suya olan hasretliğini dile getirir. Su ve deniz Orhan Veli için oldukça önemlidir, şairin huzur bulduğu yerler olarak deniz kıyıları birçok şiirde karşımıza çıkar. Su sesi insana huzur veren yönüyle şairin ruhu üzerinde oldukça etkilidir. Su sesinin insan ruhunu dinlendirip psikolojik tedavide kullanılması tıp tarihinde Osmanlı İmparatorluğu

döneminde görülür. Su ve deniz şairi ruhunu bunaltan gerçeklikten alıp huzur bulduğu hayal âlemine götürür:

*"Gemiler geçer rüyalarımnda,
Alı pullu gemiler, damların üzerinden;
Ben zavallı,
Ben yıllardır denize hasret,
'Bakar bakar ağlarım.'
Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,
Bir midye kabuğunun aralığından;
Suların yeşili, göklerin mavisi" (Kanık, 2001: 104)*

Orhan Veli'nin su ve deniz sözcüklerini merkeze aldığı "Deniz Kızı" adlı şiir, psikanalitik açıdan 'anima'yı hatırlatır. Anima arketipi, bilinçdışı birimlerden oluşan bir yapıdır. Carl Gustav Jung'a göre bu arketip kişinin kolektif bilinçdışındaki anne imajı biçiminde değerlendirilmelidir. Jung'a göre; "Her erkek, içinde, o ya da bu kadına ait olmayan sonsuz bir kadın imgesi taşır. Bu imge özünde bilinçdışıdır ve erkeğin organik sistemindeki asıl kadın biçiminin, yani bir arketipin, kalıtımsal bir ögesidir. Bu asıl resim, kadınlığın tüm atasal deneyimlerinin ve o güne dek kadınlığın bıraktığı izlerin bir birikiminden oluşur" (Jung, 2012: 13).

Bilinçaltındaki anne imgesi, anneye dönüş bağlamında düşünülerek kadın ile su (deniz) arasında bağ da kurulabilir.

Kanık'ın yukarıdaki şiirinde deniz; saçları, dudakları deniz kokan bir kadına benzetilir, kadının göğsü deniz gibi yükselip alçalır:

*"Denizden yeni mi çıkmıştı, neydi;
Saçları, dudakları
Deniz koktu sabaha kadar;
Yükselip alçalan göğsü deniz gibiydi." (Kanık, 2001: 103)*

Orhan Veli Kanık, "Ayrılış" adlı şiirde ölüm izleğini işler. Kendisini denize atarak hayatına son vermek ister fakat yaşam güzeldir, yapamaz. Denize atlama isteği, huzur arayışı, yetişkin olduğu için ağlayamaması psikanalitik açıdan anneye dönüş isteği olarak karşımıza çıkar. "Cahit Sıtkı ve Sait Faik'te olduğu gibi Orhan Veli'de de çocukluk ve çocuk olma arzusu çok kuvvetlidir. Kanık'ın "Ağacım", "İnsanlar", "İnsanlar II", "Saka Kuşu", "Robenson", "Rüya", "Bayram", "Harbe Giderken" ve "Ne Kadar Güzel" adlı şiirlerinde de bu temler vardır (Kaplan, 1990: 118):

"Baka kalırım giden geminin ardından;

Atamam kendimi denize, dünya güzel;

Serde erkeklik var, ağlayamam." (Kamık, 2001: 107)

"Dalga" adlı şiirde Orhan Veli suları, kaburgalarındaki serinlik ile hissettiğini ifade eder. Şair denizle kendisini özdeşleştirir. Orhan Veli'nin deniz ve suya olan bu dönüşüm isteği psikanalitik açıdan da kayda değerdir. Nitekim bu durum akıllara regresyonu (gerileme, çekilme) getirmektedir. Orhan Veli'nin şiirlerinde anne rahminden ayrılışın sancıları dile getirilir (Ulus, 2019: 56). Onun için su ve deniz, suya atlamak, balık olmak ve anne karnına dönmektir. Şairin şiirlerinde annenin kaybı ve anne karnına dönüş ele alınmıştır. Orhan Veli'nin deniz ve suya; dönüşümü, açılmayı anlatan birçok şiiri vardır: "Rüya" (1938), "Denizi Özleyenler İçin" (1947), "Ayrılış" (1949), "İstanbul Türküsü" (1945), "Gelirli Şiir" (1951), "Oaristys" (1936), "Masal" (1937), "İnsanlar" (1937), "Mangal" (1938), "Ben Orhan Veli" (1942), "Şehir Haricinde" (1952), "Hürriyete Doğru" (1947).

Şair aynı şiirin üçüncü bölümünde ruh halini anlatmak için 'suda yüzen karpuz kabuğundan farksız' ifadesini kullanır. Şair huzursuzdur, bilincini kaybetmek sudaki cansız bir nesneye dönüşmek ve yaşama dair tüm gerçekliklerden sıyrılmak ister:

"Giderim, deniz çeker;

Deniz çeker, dünya tutar.

İçkiye benzer bir şey mi var,

Bir şey mi var ki havada

Deli eder insanı, sarhoş eder?

Bilirim, yalan, hepsi yalan;

Taka olduğum, tekne olduğum yalan;

Suların kaburgalarımıdaki serinliği,

İskotada uğuldayan rüzgâr,

Haftalarca dinmeyen motor sesi,

Yalan.

...

Ama gene de,

Gene de güzel günler geçirebilirim;

Geçirebilirim bu mavilikte,

*Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız,
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, ışıktan, kokudan.*" (Kanık, 2001: 113)

Orhan Veli, "Eldorado" adlı şiirde mutluluğun izi olarak suların aydınlığını işaret eder. Deniz, su ve denize ait unsurlar şaire hep huzur verir. Şair yaşadığı gerçekliğin verdiği mutsuzluktan, huzursuzluktan denize ve sulara açılmakla kurtulur:

*"Suların aydınlığında saadetten bir iz:
Dallardan süzülen kayığından bu hoş insan"* (Kanık, 2001: 123)

"Son Türkü" adlı şiirde Orhan Veli, suya düşen bir bileziğin sulardaki kırıxıklığı sildiği bir hayali manzara anlatır. Suda oluşan halkaları kırıxıklıklara benzetir. Kırıxıklıklar yaşanan ömrü, yaşlanmayı, yaşama dair sıkıntıları çağırıştırır. Deniz ve su, şairi adeta tedavi etme gücüne sahip dertlerini unutturan bir kullanımla karşımıza çıkar:

*"Kaybolmak üzre suya düşen bilezik
Bak bütün kırıxıklar silindi sudan.
Son saatimde mi uyandım uykudan,
Neden boş geçen yıllardan içim ezik?"* (Kanık, 2001: 131)

Orhan Veli "Uyku" adlı şiirinde uykuya dalmayı, yavaş yavaş ılık bir suya girmeye benzetir. Uyku da suya girme de şairi yaşadığı gerçeklikten uzaklaştırarak rahatlatır ve suda uykudaki gibi dertsiz, tasasız huzur bulacaktır:

*"Üzerinde beni uyutan minder
Yavaş yavaş girer ılık bir suya"* (Kanık, 2001: 146)

Orhan Veli için; su, deniz ve denize ait unsurlar farklı ve önemli yere sahiptir. Şair bunlarla poetikasının merkezini oluşturur: "O, rüyalarında bile 'allı pullu gemiler' görür. Yahya Kemal ve Sait Faik'ten sonra Türk edebiyatında denizi ve İstanbul'u en güzel anlatanlardan biri odur. İstanbul'u Dinliyorum, Hürriyete Doğru ve Deniz Kızı adlı şiirleri Yahya Kemal'inkiler seviyesinde, fakat onlardan çok farklı havada Türkçenin en güzel şiirlerindedir." (Kaplan, 1990: 117). Su, Orhan Veli'nin yaşamında, ruhunda ve şiirlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Sonuç

Yaşamın ve doğal hayatın en önemli unsurlarından biri sudur. Kâinatı oluşturan anasır-ı erbaa (dört ana unsur)'dan biri olarak karşımıza çıkan su; bütün inanç sistemlerinde, semavi dinlerde ön plandadır. Arınmak, temizlenmek, şifa olmak, yol göstermek, hayat vermek gibi birçok çağrışımla günlük hayatta kullanılır. Hristiyanlar suyu kullanarak vaftiz yapar, Zemzem Müslümanlar için oldukça önemlidir, Hindular için Ganj nehri kutsaldır, doğadaki tüm canlılar suya muhtaçtır, büyücüler suya bakarak sihir yapar bunun gibi onlarca örnek suyun ne kadar önemli bir unsur olduğunu gösterir.

Su; kültür tarihinde, sanatta ve edebiyatta sıkça işlenmiş, üzerine eserler yazılmıştır. Şiirlerde önemli bir imge olarak kullanılan su, Türk edebiyatında destan döneminden, günümüze kadar her dönemde karşımıza çıkar. Modern Türk şiirinde su imgesini Tefik Fikret, Ahmet Haşim, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı gibi birçok şair şiirlerinde yoğun olarak işlemiştir.

Orhan Veli Kanık'ın eserlerinde su, deniz ve denize ait unsurlar birçok şiirin ana motifi olarak karşımıza çıkar. Şairin hayatı da tıpkı su gibi başıboş, derbeder, alçalıp yükselen bir görüntüye sahiptir. Su, Orhan Veli şiirlerinde farklı kullanımlarla karşımıza çıkar.

"Altındağ" şiirinde hamam sahnesi ile su, temizlenmenin yansira zenginlik alameti olarak kullanılır. "Sucunun Türküsü"nde şair, eşeği ile su satan bir sucunun günlük rutinini anlatır ve bu sucu ile özdeşleşerek karşımıza çıkar. Şair, bestelenen şiirlerinden biri olan "Hürriyete Doğru" adlı şiirde insanlara yelken, dümen, su ol diye seslenir. Su olmak ifadesi derin göndermeler içerir, su birçok özelliği ile adeta insanlığına hayati nasihatler verir.

Hayat pahalılığını ironik bir üslupla eleştirdiği "Bedava" adlı şiirde acı suyun bedava olduğunu söyleyerek sosyal eleştirisini dile getirir. "Oaristys" adlı şiirde şair, oynadığımız sular ifadesi ile çocukluk yıllarına, geçmişe gider. "Son Türkü" başlıklı şiirle suyu kullanarak ölüm izleğini merkeze alır. "Güneş" isimli şiirde Orhan Veli, ruh halini soyut imajlar çizerek dile getirir. Korku ve vehimlerin kendisini sardığını dile getirerek suyu kişileştirip suyun ağzını açtığını ve kendisini beklediğini söyler.

Kanık, "Efsane" adlı şiirde Ahmet Haşim'e gönderme yapar, geceleri suların sabaha kadar çağıldığını, gürültü ile suların çalkalandığını anlatır. Suların çalkalanıp çağlaması yaşama dair hareketliliği, devinim içinde olmayı çağrıştırarak kullanılır. "Denizi Özleyenler İçin" isimli şiirde Orhan Veli denizi tasvir ederek suların yeşili, göklerin mavisi diyerek tabloyu tasvir eder. Şair, şiir boyunca denize ve suya olan hasretliğini dile getirir.

Orhan Veli Kanık'ın su ve deniz imgesini merkeze aldığı "Deniz Kızı" adlı şiir, psikanalitik açıdan 'anima'yı hatırlatır. Deniz; saçları, dudakları deniz kokan bir

kadına benzetilir. "Ayrılış" adlı şiirde ölüm izleğini işler. Kendisini denize atarak hayatına son vermek ister fakat yaşam güzeldir, yapamaz. Denize atlama isteği, huzur arayışı, yetişkin olduğu için ağlayamaması psikanalitik açıdan anneye dönüş isteği olarak karşımıza çıkar. "Dalga" başlıklı şiirde Orhan Veli suları, kaburgalarındaki serinlikten hissettiğini ifade eder. Şair denizle kendisini özdeşleştirir. Orhan Veli'nin deniz ve suya olan bu dönüşüm isteği psikanalitik açıdan da kayda değerdir. Nitekim bu durum akıllara regresyonu getirir.

"Son Türkü" adlı şiirde Orhan Veli, suya düşen bir bileziğin sulardaki kırışıklığı sildiği bir hayali manzara anlatır. Suda oluşan halkaları kırışıklıklara benzetir. Kırışıklıklar yaşanan ömrü, yaşlanmayı, yaşama dair sıkıntıları çağırıştırır. Şair, "Uyku" adlı şiirinde uykuya dalmayı, yavaş yavaş ılık bir suya girmeye benzetir. Uyku da suya girme de şairi yaşadığı gerçeklikten uzaklaştırarak rahatlatır. Orhan Veli, "Eldorado" adlı şiirde mutluluğun izi olarak suların aydınlığını işaret eder. Deniz, su ve denize ait unsurlar şaire hep huzur verir. Şair yaşadığı gerçekliğin verdiği mutsuzluktan, huzursuzluktan denize ve sulara açılmakla kurtulur.

Sonuç olarak; su, deniz ve denize ait unsurlar Orhan Veli için oldukça önemlidir, şairin huzur bulduğu yerler olarak deniz kıyıları birçok şiirde karşımıza çıkar. Su sesi insana huzur veren yönüyle şairin ruhu üzerinde oldukça etkilidir. Su, Orhan Veli'nin şiirlerinde günlük hayatın gerçekliği ile, metaforik boyutta, çağrışımsal gücüyle ve psikanalitik açıdan farklı katmanlarda karşımıza çıkar.

Kaynakça

- Alkan, Erdoğan (2005). Şiir Sanatı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Atakay, Kemal (2004). "İmge", Kitap-lık, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı: 74.
- Bachelard, Gaston (2006). Su ve Düşler. Çev: Olcay Kunal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (2011). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, 28. bs., Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doğramacıoğlu, Hüseyin (2012). "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Suda Halkalar Adlı Eserinde Su İmajları ve Benzetmeler", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, s.1037-1051.
- Eliade, Mircea (1992). İmgeler ve Simgeler. Ankara: Gece Yayınları.
- Erzen, Melih (2014). "Yahyâ Kemâl ve Ahmet Hâşim'de 'Anne' İmajı". Konya: Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Bahar, Sayı: 35.

- Güneş, Eyyüp (2021). Garip Şiirinde Gerçekliğin Temsili. Doktora Tezi. Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman.
- Hâşim, Ahmet (1994). Bütün Şiirleri. Hazırlayanlar: İnci Enginün-Zeynep Kerman, 2. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Jung, Carl Gustav (2012). Dört Arketip, (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kanık, Orhan Veli (2001). Bütün Şiirleri, İstanbul: Adam Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (1990). Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karabulut, Mustafa (2013). Edip Cansever Şiiri-Psikanalitik Bir İnceleme, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Karabulut, Mustafa, (2015). "İmge ve Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde 'Su' İmgesi", Journal of Turkish Language and Literature, Sayı: 2, s. 65-84.
- Karakoç, Sezai (2013). Gün Doğmadan. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Koçak, Orhan (1995). İmgenin Halleri, İstanbul: Metis Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (2009). Cahit Sıtkı Tarancı, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Moran, Berna (2010). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, Veysel (2004). İlhan Berk'in Şiirlerinde Anneye Dönüş Arzusu, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Sazyek, Hakan (1995). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketinin Yeri. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sazyek, Hakan (2006). Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türk, Emine Bilgehan (2017), "İkinci Yeni Şiirinin Manisalı Yüzü: İlhan Berk'in Şiirinde Otobiyografik İzler", Uluslararası Manisa Sempozyumu, Manisa.
- Türkan, Kadriye (2012). "Türk Dünyası Masallarında Su Kültü", Millî Folklor, Yıl 24, Sayı 93.
- Üzgör, Tahir (2000). "Su Redifli Şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nin Kompozisyonuna Dâir", İlmî Araştırmalar, Sayı 9, İstanbul 2000, s.239-248.